



**Oud-verslaggever
Willebrord Nieuwenhuis
blijkt terug**

JAN VAN OUDHEUSDEN

Onze man in Vietnam...

'De Amerikaanse schrijver Gore Vidal heeft ooit gezegd: Iedereen zou in zijn leven ten minste één episode moeten kennen van liefde, één van armoede en één van oorlog.

Dat is de beste stelregel die ik me kan bedenken. Het is me alle drie overkomen.

Die Vidal heeft onvoorwaardelijk gelijk.'

Aan het woord is Willebrord Nieuwenhuis (66), de oud-journalist en verslaggever van de gezamenlijke omroepen, KRO's *Brandpunt* en van de bladen van de Zuid Oost Pers (later de Gemeenschappelijke Persdienst). In 1975 moest hij, net opnieuw in Vietnam gearriveerd, het land halsoverkop weer verlaten in de paniek die ontstond toen de Noord-Vietnamezen Saigon innamen.

Nieuwenhuis is een van de belangrijkste Vietnam-ervaringsdeskundigen. Daarvan zijn er in ons land maar een handvol. Tijdens de oorlog bezocht hij het land acht maal; na 1975 keerde hij er evenzovele malen naar terug, en nu wil hij niets liever dan opnieuw Vietnam bezoeken. *'Het is zo'n prachtig land, de mensen zijn zo vriendelijk...'*

Hij ging bijna altijd voor de KRO, voor *Brandpunt* en het radioprogramma *Echo*. Behalve de laatste reportage van 1975, met Fons van Westerloo en Kees Colson. Zij waren door de gezamenlijke omroepen gestuurd. Dat was een dramatisch moment. Er zou een democratisch regime komen, maar in plaats daarvan stootten de Noord-Vietnamese legers door.

Ze hebben maar één dag gefilmd. Op last van Hilversum kozen ze regen hun zin het hazenpad. In 2000 vatte hij in een persoonlijk, indrukwekkend boekje zijn ervaringen samen. *Vietnam, de nooit verdwenen oorlog* (uitgegeven door Balans). Op een regenachtige augustusmiddag in 2004 ontvangt Willebrord Nieuwenhuis mij in zijn appartement aan de Amsterdamse Herengracht. Hij steekt direct van wal.

Toegankelijk en interessant

'Ik vind het heel erg positief dat er in het onderwijs aandacht aan de Vietnamoorlog wordt besteed, het is tenslotte een van de belangrijkste politieke gebeurtenissen van na de Tweede Wereldoorlog. Een bijzonder land, een bijzonder volk. Het Franse koloniale bewind heeft er mede voor gezorgd dat het een land is waar je je als Europeaan gemakkelijker thuis voelt dan bijvoorbeeld in Japan of in Korea. Een toegankelijk volk, nijver, mooie vrouwen. Vooral half-Frans en half-Vietnamees was zeer de moeite waard. Ook een hele interessante mengeling van oude culturen: uit de Stille Oceaan, uit Voor-Indië, uit China. Die verschillende origines en

achtergronden maken het tot een land met een unieke cultuur. Nogal verdraagzaam, behalve in oorlogen. En open.

Als je nu door Vietnam loopt, dan kun je gewaarworden wat de Fransen en de Amerikanen en sommige goedwillende nationalistes uit het noorden met het land graag wilden: hoe gretig ze Engels leren, hoe goed ze zijn in de IT-wereld, hoe graag ze meedoen, internationaal, fantastisch! Jammer alleen dat er nog veel onrendabele staatsbedrijven zijn, een blok aan het been. Het is frappant te zien hoe de oudere garde probeert daaraan vast te houden, terwijl de jongeren al veel verder zijn. Die zeggen tegen mij: wat zoek jij hier eigenlijk, waarom die nostalgie naar die oorlog? Wij proberen er nu wat van te maken. Hou op met je schuldcomplex!'

In onze herinnering en in politieke debatten is die oorlog juist een belangrijk referentiepunt.

'Daar niet. Voor de jongeren niet, voor de ouderen wel. Oude mannen zijn er nog steeds aan de macht, en ook wel wat vijftigers die hun opleiding hebben gehad in de Verenigde



*'Oorlog is voor
de journalist
een van de
mooiste
verhalen om
te coveren.'*

*Willebrord
Nieuwenhuis*

Staten of in Frankrijk, in Moskou, of Beijing, die proberen aan de idealen van het communisme vast te houden. Maar de jongeren willen zo snel mogelijk in de vaart der volkeren. Die kijken naar programma's uit de hele wereld, en zien advertenties, en willen precies zo rondlopen als jonge Japanners of jonge Chinezen. Hun grote voorbeeld is Taiwan of Singapore.'

'Smoke jumpers'

Uw eerste bezoek was in 1965.
'Ik was 27 jaar oud. Ik ging er heen voor de KRO en de provinciale bladen. Het was niet vreemd dat die iemand stuurden die correspondent in New York was. Het was natuurlijk hoofdzakelijk een Amerikaans verhaal, en het had zulke repercussies in Amerika zelf. Wilde je in Amerika je werk goed doen, dan moest je er wel van op de hoogte zijn hoe het er in die eenenvijftigste staat van de Verenigde Staten aan toe ging. Maar wij waren heel slecht voorbereid. Ik wist nauwelijks waar Vietnam lag. Ik kwam na twaalf uur vliegen aan in de Filipijnen en wilde uitstappen, maar de stewardess zei: u moet nog anderhalf uur verder. In onze tijd kun je op je hotelkamer de

laatste uitdraai van de persbureaus krijgen, je kan in de Winkler Prins kijken, in het archief van de krant, via internet, dus je weet wat. Ik ging met vijfenveertig fotokopieën uit *Keesings Historisch Archief* naar Vietnam. Dat was natuurlijk minimaal.

De vaste correspondenten noemden ons 'smoke jumpers', naar die vliegende brandweerlieden die bij bosbranden eventjes hun best doen en dan weer: wegwezen. Wij kwamen voor drie weken. Men had er vanuit Nederland een of twee journalisten permanent moeten plaatsen. Lees maar het fantastische boek van Michael Herr, *Dispatches*. Dat niveau heb ik nooit bereikt.

Beïnvloeding

Dat vind ik ook wel de moeilijkheid van het verslaan van oorlogen: het *'embedded journalism'*, zoals in Irak. Je ontkomt er dan niet aan dat je iedere avond met de officier aan tafel zit die je zijn verhaal vertelt. Je moest op je hoede zijn voor Amerikaanse propaganda, omdat je afhankelijk was van hun vervoer en hun bescherming. Ook de Vietcong regelde af en toe wel eens wat, maar of dat nou zo

betrouwbaar was...? Dan ging je 's morgens vroeg met een taxi naar de Vietcong. Via allerlei sluizen kwam je uiteindelijk bij een officier die je wat vertelde. In propaganda waren beide kanten erg bedreven. Bij de Vietcong waren er nogal wat die Frans spraken. De mensen van het regeringsleger gingen er juist prat op dat ze Engels spraken, dat ze het Westen vertegenwoordigden.

Oorlogsverslaggeving is een erg moeilijk vak. Oorlogen zijn smerig. Je doet het nooit helemaal goed. Dat komt ook omdat je ontredder tegenover een situatie staat. Je vormt. Je hebt jezelf minder in de hand. Je drinkt meer, er is meer vertier. Sommige mensen maakten voor het eerst kennis met verdovende middelen. Je kon profiteren van de zwarte markt. Van wisselkoersen waar je beter van werd, totdat er in een groot pak bankbiljetten gewoon krantenpapier zat verscholen. Je leerde je les wel. Maar wat mij eigenlijk van mezelf tegenviel, was dat je in oorlogen ook gemakkelijk een excuus vindt om anders te zijn dan je eigenlijk bent. En dat heeft met de wreedheid van oorlog te maken.'

En dat terwijl u maar voor korte periodes in Vietnam zat?

'Omdat je in een klimaat terecht komt waar het de dagelijkse praktijk is. Je gaat om met journalisten die er langer zitten, met Vietnamese tolken en cameralieden, je wordt meegeleid door zowel de mooie als de lelijke kanten.

Het is raar om te zeggen, maar een oorlog is voor de journalist een van de beste situaties om te coveren. Als je in staat bent om uit te leggen wat er eigenlijk aan de hand is buiten de Amerikaanse propaganda die je dagelijks toegestuurd krijgt. Met hulp van missionarissen, dominees, studenten, planters is dat gelukkig een beetje gelukt. Dan had je je werk als journalist gedaan, en dan had je een erg goed verhaal. Want niemand kon van je afpakken dat jij daar was. Ernaar toe vliegen en daar drie weken in een hotel zitten leverde op zich al een verhaal op. Natuurlijk hebben we het te slordig



Willebrord Nieuwenhuis, *Vietnam, de nooit verdwenen oorlog* (Balans, Amsterdam 2000), 160 blz., prijs € 13,39 (niet meer direct leverbaar; nog wel antiquarisch verkrijgbaar).

gedaan. De omroepen stuurden ook steeds iemand anders. Er waren Nederlandse journalisten die in hun attachécase een geluidsbandje bij zich hadden met inslagen van artillerie. Dat lieten ze meelopen als ze van uit hun hotelkamer verslag deden. Betrouwbaarheid had kennelijk ook te lijden van het oorlogsgeweld.

Wij hebben ook fouten gemaakt. Ten eerste waren wij te weinig op de hoogte van de politieke achtergronden en realiteit. En ten tweede is het moeilijk om binnen de limieten van de oorlog de juiste toon te treffen. Af en toe had ik het geluk in contact te komen met geestelijke leiders: aalmoezeniers, boeddhistische monniken, zusters. Zo kon je nog eens een andere opinie horen dan de officiële. Dat waren belangrijke informatiebronnen. De Amerikanen zeiden namelijk altijd hetzelfde: *We zien licht aan het einde van de tunnel.* En de Zuid-Vietnamezen zeiden steeds: *we verhinderen dat straks de hele wereld beheerst wordt door het communisme.* Dat waren de getuigenissen die je altijd kreeg.

Partijdig?

Was er in uw reportages een tendens van vrij kritiekloos pro-Amerikaans naar kritisch?

'Vergeet niet dat de Nederlandse regering achter die oorlog stond. Wij steunden Amerika. We hadden ook geen ambassade in Hanoi. Pas toen het mis ging kwam er nuance.

Het is me enigszins gelukt om er genuanceerd tegenover te staan. Omdat je geen enkel effect zag. Er waren overal gevechten. En elke keer moest het weer opnieuw. De Amerikanen vochten met één pink. Die hadden ook het hele land kunnen platgooien als ze gewild hadden. Maar ze vonden dat ook de Zuid-Vietnamezen hun werk moesten doen.

In het begin, eind jaren zestig, had je als oorlogsverslaggever nog de kans in contact te komen met een zekere derde weg. Ik denk dat we toen de fout hebben gemaakt dat we te weinig luisterden naar wat de Vietnamezen zelf bezighield. Er waren verlichte geesten die af en toe iets durfden te zeggen.

De Amerikaanse verslaggevers ter plekke waren goed. Die lieten zien dat het niets werd met die oorlog. De *New York Times*, David Halberstam, is heel dapper geweest, en ook anderen, van de tv-zenders CBS, ABC en NBC. Maar de redacties in Washington praatten de regering na. In de Tweede Wereldoorlog, en ook nog in Korea, hoorden verslaggevers te velde gewoon onder het ministerie van Defensie.

Vietnam is de eerste oorlog geweest waarin journalisten vrij waren.

In Irak gingen de journalisten, geselecteerd, per bus naar een bepaalde plek. In Joegoslavië was de verslaggeving weer tamelijk vrij. Maar in majeure conflicten word je tegenwoordig in een bus gestopt en zeg-ge ze waar je heen moet.

In Vietnam hebben we een grote vrijheid gehad, dat moet ik de Amerikanen nageven. Ze brachten je toch naar plekken en lieten je zien wat er gebeurde. Als je een of twee nachten in het kamp verbleef, dan hoorde je ook van de jongens wat er werkelijk aan de hand was. De Amerikanen

hielpen je om erachter te komen dat het niet liep.'

Een koloniale oorlog

'De link die iedereen miste was: er is nooit een monolithisch communistisch actieplan geweest voor de hele wereld. Russen en Chinezen hebben onderling ruzie gemaakt. In 1965 werden er honderdduizenden communisten vermoord in Indonesië. Die dominotheorie sloeg nergens op. Wel leidde de armoede in Zuid-Oost-Azië tot revolutionaire ideeën. Maar wat wij onderschatten, ik ook, was niet het communistische maar het nationalistische ideaal van Ho Chi Minh. Het was in wezen een koloniale oorlog, uitvergroot door de Koude Oorlog. Wij hebben onderschat dat de Vietcong zo'n succes kon zijn omdat het streven *'de blanke mannen uit ons land verwijderen'*, ontzettend veel weerklank vond. Er waren heel veel Vietnamese families, ik heb het zelf ervaren, die via hun familieleden contact met het noorden onderhielden, voor het geval het zaakje in het zuiden zou instorten. Het was een wereld die wij nauwelijks kenden.'

'Ik heb er heel lang mee gezeten, eerlijk gezegd. Ik vond het behoorlijk luf om in 1975 te vluchten. Ik denk wel dat we juist hebben gehandeld, omdat de communisten later alle filmblikken openmaakten en geen meter film heel lieten. Maar om op het *moment suprême* in een volle bus gepropt te worden en per helikopter naar een vliegkampschip te gaan... Maar wij hadden geen enkele faciliteit. De ambassade was dicht, er was geen enkele telefoonlijn.

Neem de Zweden, die hadden ook een ambassade in Noord-Vietnam. En een heel mooi ziekenhuis. Die kregen wel telefoonlijnen. Al waren wij wel vrij populair in Noord-Vietnam, door toedoen van de medicijnen van het Medisch Comité Nederland-Vietnam. Dat wist de Vietcong. Die had medicijnen uit Holland! We stonden er dus niet zo beroerd voor. Maar we hebben nooit geleerd om het allemaal juist in te schatten. Vietnam was onderdeel van de Koude Oorlog. In die oorlog stonden wij aan de kant van Amerika. Zo simpel was dat.

We hadden meer nuance moeten onderkennen. Dat neem ik mezelf kwalijk. Dat neem ik ook de thuisre-dactie kwalijk die te lui was om te kijken wat er in China speelde, in Moskou, in Parijs...

Ik wil niet graag terugkijken, maar de media opereren in een bepaald tijdvak. In het algemeen worstelen ze nu met de moeilijkheid dat het publiek geamuseerd wil worden. Maar je gezaghebbendheid ontleen je aan saae stukken.

Dat is een heel gevecht. Ik denk dat het je plicht is om gezaghebbend te zijn. Het is moeilijk om zoiets stugs als een oorlog te presenteren, zodanig dat er ook naar gekeken wordt.'

Wat een oorlog met je doet

Waar wordt u nog wel eens gillend wakker van?

'Ik wil mijn rol niet overdrijven. We gingen vanuit Saigon met een bus of een tank of een helikopter naar de oorlog, en waren in acht, twaalf, vierenwintig of hooguit tweeën-ventig uren weer terug in het comfortabele hotel. Maar een aanval met napalm, op de Vietcong bij nacht met mitrailleurs, het gooien van lijken in een vrachtwagen met de boodschap: *voer ze maar af, God zal ze wel sorteren*. Dat is afschuwelijk!

Ik zeg niet dat het me 's nachts achtervolgt. Maar de confrontatie met menselijke wreedheid van beide partijen, met name wat in het licht van de aanstaande heilsstaat mocht gebeuren van vaders staat. Maar ook de Amerikanen met hun ontbladeringsmiddelen, dat hebben we pas achteraf gezien. Al die afschuwelijke kanten. Lijken in modderpoelen laten liggen en de volgende dag pas ruimen. Het verbranden van dorpen. Het vermoorden van mensen. Napalmbeschietingen waarbij ook jonge mensen om het leven komen. Het meisje dat wegrent met brandend napalm op schouders en rug. Vaak racistische opmerkingen over spleetogen.'

'Van de andere kant, wat ook indruk maakte: de kameraadschap, de hartelijkheid, het elkaar helpen. Dat was onder de Amerikanen ook sterk

ontwikkeld. Wat ik bewonderde was de *tenacity*, het willen volhouden, de gedrevenheid om tegenover die gruweldaden te zien hoe andere elementen ook opgeld deden. Een rare mengeling, maar het gaf je enig vertrouwen in de mensheid, het getuigde van een zekere humaniteit: proberen te redden wat er te redden valt.

Ik heb soldaten gezien die gewonde Vietcongstrijders in hun armen droegen naar ziekenhuisjes. Ik heb een Nederlandse Memisa-zuster gezien die overdag de Zuid-Vietnamese soldaten opereerde, en 's nachts bij kaarslicht de Vietcongsoldaten. Ze zei: dat hoort bij mijn missie!

Dat geeft je een enorm vertrouwen in diezelfde mensheid die je ook teleurstelt door de hardvochtigheid van de oorlog.

Het klinkt idioot, maar dat heeft me ook enigszins opgebeurd. Ik lig niet zoveel wakker van die oorlog. Het brengt het slechtste én het beste uit de mens naar boven.'

De sfeer

Zat u wel eens in de bar tussen de GI's?

'Dat was wel onder invloed van drank, en op het eind van de dag, maar de sfeer daar was er een van onmacht. Hier was het allersterkste leger ter wereld! Alles kon! Voor één soldaat hadden ze negen andere personen in dienst om hem te helpen met oorlogvoeren. En het werkte niet! Dus die jongens die 's avonds in de kantine kwamen, hun verhalen, waren in de trant van: we menen het goed maar we weten niet wat we doen.

Ze werden ook heel slecht ge-briefd voordat ze gingen. Het waren arme, vaak zwarte, jonge mensen die niet aan de slag kwamen in de economie, voor een deel dienstplichtigen. Die kwamen en zagen hoe onmogelijk het ging.

Amerikanen zijn belust op succes. Hun tanks waren absoluut niet geschikt om door de rijstvelden te gaan. Schitterende wapens die niet werkten. De frustratie was groot onder de jongens die moesten uitvechten wat er door de generaals in Saigon werd bedacht. Ook tegen een Nederlandse journalist vertelden ze dat wel. Amerikanen kunnen geen

guerrillaoorlog voeren. De mannen in het veld hadden te weinig idealisme zoals de tegenstander dat had. Die vocht voor zijn eigen land.'

Waarom wilt u telkens terug naar Vietnam?

'Uit schuldgevoel. Maar ook om de troost te ontvangen van: wij bouwen een nieuw land. De idealen die beide partijen hadden; het nationalisme van Ho Chi Minh, én meer vrijheid en democratie en een moderne economie (wat de Fransen en Amerikanen wilden), die beide elementen zie je nu ervoor zorgen dat het land meetelt.

Amerikanen maken nu ook nostalgische trips. Dat is aandoenlijk om te zien. Het gekke is: de Vietnamezen hebben nog niet eens zoveel wrokgevoelens tegenover de Amerikanen! Ze zijn enorm vergevingsgezind. En men heeft gemerkt dat het systeem dat in 1975 werd opgelegd niet werkt. Ze zien donders goed hoe belangrijk de export naar Amerika en Europa is. Alleen dan kunnen ze het halen.'

Was zucht naar avontuur uw drijfveer?

'Ten eerste vind ik dat journalisten zelf moeten kunnen uitmaken of ze gaan of niet. Ik had gelukkig een vrouw die het toestond. Ik heb ook gezorgd in leven te blijven. Ik respecteer al die journalisten die ervoor terugschrikken.

Het is wel het beste verhaal dat je kunt brengen! Als jouw film vanuit Quang Tri overdraagt wat daar gebeurt... En je staat er bovenop. Ik was er.

Ik heb mijn werk niet optimaal gedaan. Het was ook niet eenvoudig, maar oké. Niettemin waren we in staat met de hulp van Piet Kaart als cameraman en Kees Colson en lokale mensen dat wereldgebeuren in de huiskamers te brengen. Het heeft mij enorm gevormd. Ook over betrekkelijkheid.

Het voordeel wanneer je enige tijd buiten Nederland werkt: je kijkt met meer sympathie naar je eigen land, maar je leert ook om afstand te nemen van de hype. Ik had het niet graag willen missen.'